

вносятся правки в идентифицирующие сведения заголовка, например, присвоение более высокой ученой степени человеку, изменения в годах жизни. Также редактируются и дорабатываются все поля АЗ, а в поле **856 Электронный адрес и способ доступа** отмечается дата обращения к ресурсу.

Таким образом, идентификация имен лиц – неотъемлемая составляющая процесса каталогизации документов. Она необходима для подбора и корректного использования заголовков АЗ и прототипов имен лиц в полях БЗ. Создание и актуализация АЗ имен лиц призвано решить проблему идентификации объектов, исходя из различных ситуаций, затрудняющих использование заголовков в полях БЗ. АЗ позволяют быстро ориентироваться в словаре АЗ имен лиц по сведениям, приведенным в полях АЗ, устанавливать соответствие записи документу и правильно использовать заголовок в полях БЗ.

¹Технология авторитетного контроля в системе корпоративной каталогизации изданий и ведения сводного электронного каталога / [Нац. б-ка Беларуси]. 3-я ред. [Минск], 2018. [23] с.

²*Riener J.J., Schreur P.E.* The Future of Undifferentiated Personal Name Authority Records and Other Implications for PCC Authority Work [Electronic resource] // The Library of Congress: [website]. [2012] URL: <http://www.loc.gov/aba/pcc/Undiff%20Personal%20NARs%20Discussion%20Paper%20March%202012.doc> (дата обращения: 22.08.2019).

А.А. Паршанкоў

Пад мікраскопам сучаснасці. Францыск Скарына ў найноўшай гістарыяграфіі

У артыкуле характарызуецца сучасны стан скарыназнаўства. Разглядаюцца асноўныя накірункі гэтай дысцыпліны, называюцца асобныя дыскусійныя пытанні. Зроблены вывад аб некаторых дасягненнях і праблемах сучаснага скарыназнаўства. Аналізуюцца магчымыя перспектывы далейшых даследаванняў

A.A. Parshankou

Under the microscope of modernity. Francysk Skaryna in the latest historiography

The article describes the current state of Francysk Skaryna studies. The main directions of this discipline are considered, some discussion questions are titled.

Conclusions about some achievements and problems of Francysk Skaryna studies are made. The possible prospects for further research are analyzed

Гістарыяграфія скарыназнаўства добра дэмаркуецца ў часовай прасторы скарынаўскімі юбілямі. Менавіта да круглых дат, звязаных з пэўнымі этапамі жыцця Скарыны, выходзяць асноўныя публікацыі, прысвечаныя яму.

Сучасным этапам скарыназнаўства падаецца слухным назваць перыяд у даследаванні дзейнасці першадрукара, які пачынаецца ў канцы 1980-х гг. і працягваецца дагэтуль. Унутры гэтага перыяду межавым камянем будзе з'яўляцца праца Георгія Галенчанкі – апошняя вялікая манаграфія, прысвечаная Скарыне, комплексная па характару¹. Менавіта пасля 1993 г. пачынаецца найноўшы этап сучаснай скарыніяны. У гэтай працы хацелася б паказаць асноўныя тэндэнцыі скарыназнаўства XXI ст.

У 2020 г. пад рэдакцыяй Алеся Жлуткі выйшаў вялікі зборнік дакументаў, якія паказваюць дзейнасць Скарыны і ягонай сям'і з 1492 па 1605 г.² Тэкстам дакументаў папярэднічае ўступны артыкул, дзе сцісла, але вельмі канкрэтна і дакладна перадаюцца асноўныя накірункі, пытанні і праблемы сучаснага айчыннага і замежнага скарыназнаўства. Кожны дакумент у зборніку пракаментаваны з увагай да найноўшых адкрыццяў у скарыназнаўстве. Выданне з'яўляецца па-свойму этапным. Гэта грунтоўна пашыраны і палепшаны варыянт аналагічнага зборніка 1988 г.³ Сучасны аналіз крыніц з прыцягненнем новых метадык, ведаў і прынцыпаў з'яўляецца адным з важных накірункаў скарыназнаўства. Пошук новых крыніц (менавіта аб дзейнасці самога Скарыны) рэдка прыносіць добрыя вынікі, таму перагляд старых крыніц мае цяпер першаснае значэнне.

Шматлікія пытанні, звязаныя з жыццём першадрукара, выклікаюць самыя розныя інтэрпрэтацыі. Пастаяннае выкрыццё памылак і новае чытанне дакументаў дазваляе ўдакладняць факты аб дзейнасці Скарыны і ягонага кола, што і было зроблена ў зборніку «Францыск Скарына ў дакументах і сведчаннях». З прычыны выхаду такой працы, дадзены артыкул можа быць цалкам прысвечаны аналізу агульных тэндэнцый скарыназнаўства сучаснасці, пазбегнуць называння тут усіх асноўных новых прац.

Поўны пералік публікацый сучаснай скарыніяны, якія пабачылі свет у XXI ст., можа і складзены, але пакуль што нідзе не надрукаваны. Гэта, зразумела, не дазваляе даследчыку ацаніць агулам цяперашні стан скарыніяны. Пры гэтым зразумела, што за амаль дваццаць год даследаванняў зроблена не мала, таму некаторыя вывады зрабіць магчыма.

Інтэрнацыяналізацыя скарыназнаўства палягае ў самой прыродзе гэтага навуковага накірунка. Калі сам першадрукар быў касмапалітам, як можа не стаць касмапалітычнай і прысвечаная даследаванню ягонай дзейнасці дысцыпліна? Сучаснасць чакае сучасных рашэнняў. Каб абагульніць сусветных скарыназнаўцаў і скаардынаваць іх працу беларуская даследчыца

Вольга Шутава стварыла ў Францыі адмысловы сайт. Інтэрнэт-пляцоўка «Лабараторыя скарызнаўства і валарызацыі даследаванняў гісторыі і культуры Беларусі» (<https://skaryna.com>) – да гэтага часу застаецца адзіным, спецыяльна прысвечаным Францыску Скарыну інтэрнэт-парталам. Там у электронным выглядзе з’яўляюцца асноўныя навуковыя публікацыі навейшага часу, звязаныя са Скарынам. Аб стварэнні такой пляцоўкі ў свой час неаднаразова казаў Адам Мальдзіс. Менавіта выхад навуковых дыскусій аб Скарыне ў інтэрнэт-прасторы з’яўляецца адметнасцю найноўшага этапа скарызнаўства.

Сучасны этап скарызнаўства характарызуецца таксама пераасэнсаваннем, выпраўленнем і ўдакладненнем усяго комплексу ведаў аб першадрукары. Як пад мікраскопам вывучаюцца такія гіпотэзы, у слухнасці якіх некалькі гадоў таму не было ніякіх сумневаў. У выніку гэтага да сённяшняга часу не ўдаецца канчаткова паставіць кропку ні ў адным з дыскусійных пытанняў скарызнаўства. Наадварот, з’яўляецца ўсё больш новых версій і гіпотэз. Гэта таксама адметнасць сучаснага стану ў скарызнаўстве.

Няма еднасці, напрыклад, паміж «геральдычным» і «тэалагічным» падыходам да сімвальнай спадчыны Скарыны. Так, Аляксей Шаланда сцвярджае, што першадрукар меў свой герб і мяшчанскі «гербік»⁴. Насуперак яму выступаюць Сяргей Цемчын і Вольга Шутава, якія даводзяць, што сімвалы Скарыны маюць перш за ўсё тэалагічны сэнс⁵.

Выклікае сумненні выказаная даследчыкам з Карлава ўніверсітэта Іллёй Лямешкіным гіпотэза адносна 1470 г. як даты нараджэння Францыска Скарыны, але ніхто пакуль аргументавана не абверг гэтую смелую думку⁶. Няма еднасці ў атрыбуцыі крыптапартрэтаў на гравюрах «Бівліі Рускай», распачатай яшчэ ў канцы 1990-х гг⁷.

Актыўна даследуюцца пратографы і крыніцы скарынаўскіх тэкстаў, прадпрымаюцца спробы рэканструкцыі бібліятэкі першадрукара. Так, у адной з апошніх прац доктар Цемчын прыходзіць да высновы, што Скарына карыстаўся рэдакцыяй В Афонскага тэкста Евангелля, хутчэй за ўсё спісам XV ст.⁸

Менавіта ў сучасным скарызнаўстве ўпершыню было ўзнята пытанне аб самапрэзентацыі Францыска Скарыны. Спецыяльную ўвагу гэтай праблеме ўдзялілі ў сваіх працах Аляксандр Груша і Ілля Лямешкін. Так, А. Груша падкрэсліў, што правядзенне паралелі паміж кнігадрукаром з апосталам Лукой у тэкстах Скарыны з’яўляецца адным са спосабаў самапрэзентацыі першадрукара⁹. І. Лямешкін у сваім ужо згаданым артыкуле ўдакладніў і даказаў сувязь самапрэзентацыі Скарыны з апеляцыяй да св.

Іераніма, і выявай св. Іераніма Дзюрэра, якая заўважна ў гравіраваным партрэце Скарыны*.

Шэраг вельмі важных навуковых мерапрыемстваў звязаны са святкаваннем 500-годдзя «Бівліі Рускай» у 2017 г. У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшоў міжнародны навуковы кангрэс, прысвечаны гэтай падзеі. Супрацоўнікі Бібліятэкі Акадэміі навук Літвы імя Урублеўскіх падрыхтавалі выставу, якая была паказана у некалькіх краінах Еўропы, а таксама выдалі калектыўную манаграфію, прысвечаную «Бівліі Рускай»¹⁰.

Важнае месца ў справе ўшанавання памяці Скарыны займае і факсімільнае перавыданне ягонай спадчыны. Праект па факсімільнаму ўзнаўленню скарынаўскіх кніг з 2013 па 2017 год у супрацоўніцтве з вучонымі Нацыянальнай акадэміі навук паспяхова рэалізавала Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Кожны том суправаджаецца навуковым апаратам і адмысловай прадмовай Галіны Кірэвай і Алеся Сушы¹¹.

Вельмі важным, этапным дасягненнем сучаснага беларускага скарыназнаўства з'яўляецца выданне зборнікаў навуковых артыкулаў. У апошнія гады ініцыятыва выдання такіх зборнікаў належыць дырэктару ЦНБ НАН Беларусі А. Грушы. У першым і другім зборніках даследчыкі з Літвы, Беларусі, Чэхіі, Украіны і Францыі раскрываюць асобныя пытанні скарыназнаўства¹².

Асноўнай адметнасцю сучаснага скарыназнаўства з'яўляецца ўключэнне ў яго прафесійных даследчыкаў, для якіх спадчына Скарыны не з'яўляецца галоўным навуковым інтарэсам. Менавіта праца такіх даследчыкаў дазваляе пазбегнуць аднабаковага погляду на дзейнасць першадрукара, выявіць нечаканыя бакі ягонай творчасці, неперадузята падыходзіць да ягонай асобы.

Сучаснае скарыназнаўства характарызуецца адыходам ад манаграфічнасці. Асобна даследуюцца самыя розныя навуковыя праблемы. За апошні час, за выключэннем нядаўняй вышэйзгаданай літоўскай манаграфіі, не з'явілася новай комплекснай навуковай манаграфіі, прысвечанай Скарыне. Не было спробы абагульніць багаты матэрыял, назапашаны апошнімі гадамі і падвесці нейкі вынік. Менавіта гэтага чакае сучаснае скарыназнаўства.

У грамадстве дагэтуль распаўсюджваюцца памылковыя ці непацверджаныя нічым гіпотэзы і меркаванні. Расце колькасць прац непрафесійных краязнаўцаў, якія цалкам ігнаруюць найноўшыя навуковыя знаходкі. Яны ўспамінаюць пра ўдзел Скарыны ў падрыхтоўцы Статута ВКЛ 1529 г. (іншы раз у суаўтарстве са Львом Сапегам, які нарадзіўся толькі ў

*У святле новай знаходкі В. Шутавай выявы Саламона на венецыянскім календары, блізкай да партрэта Скарыны, гэтая, дарэчы, старая думка ўжо не выглядае цалкам слушнай

1557 г.), атрыманне бліскучай юрыдычнай адукацыі ў Капенгагене, сустрэчы з Леанарда да Вінчы... З гэтай праблемай даводзіцца сутыкацца навукоўцам.

Сакралізацыя і забранзавенне нейкай асобы ў памяці грамадства заўсёды апутвае гэтую постаць міфамі і легендамі. Даводзіцца чакаць, што далейшае вывучэнне жыццяпісу Скарыны, ягоных выданняў, шматлікіх тэкставых, мастацкіх сувязяў, асабістых кантактаў рана ці позна дазволіць адмовіцца ад абразлівых для постаці першадрукара малаінтэлектуальных прыдумак хаця б у навукова-папулярнай літаратуры. З’яўленне комплекснай манаграфіі аб жыцці і дзейнасці Скарыны, у якой былі б абагульнены ўсе знаходкі і адкрыцці апошніх гадоў (лепш за ўсё калектыўнай), магло б распачаць новы этап сучаснага скарыназнаўства.

¹ Галенчанка Г.Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар / [рэдактар В.А. Чамярыцкі] ; Акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі, Ін-т літ. імя Я. Купалы. Мінск : Навука і тэхніка, 1993. 278 с.

² Францыск Скарына ў дакументах і сведчаннях / Нац. Акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; уклад. А.А. Жлутка (адк. рэд.) [і інш.]. Мінск : Беларус. навука, 2020. 511 с.

³ Францыск Скарына : зб. дак. і матэрыялаў / Прадм., уклад., камент., паказ. В.І. Дарашкевіча. Мінск : Навука і тэхніка, 1988. 349 с.

⁴ Шаланда А.І. Код Францішка Скарыны: геральдычныя матэрыялы ў пражскіх і віленскіх выданнях беларускага першадрукара / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр. навук. б-ка імя Я. Коласа. Мінск : Беларус. навука, 2017. 175 с.

⁵ Шутова О.М. Знак Франциска Скорины «трапедия» как Голгофский крест: «написом и знаменiem животворящего креста, еже наполнися часу распятия нашего откупителя» // Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития : материалы IX Междунар. науч. семинара, Москва, 24–25 окт. 2018 : в 2 ч. / Междунар. ассоц. акад. наук, Совет по книгоизд. [и др. ; редкол.: Л.А. Авгуль и др. ; сост.: Л.А. Авгуль, Д.Н. Бакун]. Минск ; Москва, 2018. Ч. 1. С. 618–625.

⁶ Лемешкин И. 1470 – год рождения Ф. Скорины // Францыск Скарына : новыя даследаванні : [зб. арт.] / Цэнтр. навук. б-ка імя Я. Коласа, Нац. акад. навук Беларусі ; уклад. А. Груша ; рэдкал.: А.І. Груша [і інш.]. Мінск, 2019. С. 23–85.

⁷ Паўловіч У.С. Далучэнне да космасу вялікага асветніка. Кніжная графіка Францішка Скарыны : сімвалічнае і рэальнае // Мастацтва. 1997. № 8. С. 2–9.

⁸ Темчин С. Какой редакцией Евангелия пользовался Франциск Скорина // Францыск Скарына : новыя даследаванні ... С. 86–93.

⁹ Груша А.И. Почему Франциск Скорина решил стать просветителем? // Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития : материалы V Междунар. науч. семинара (Минск, 19–20 апр. 2016 г.) / Междунар. ассоц. акад. наук, Совет по книгоизд. [и др. ; редкол.: Л.А. Авгуль и др.]. – Минск ; Москва, 2016. С. 74–78.

¹⁰ Pranciškaus Skorinos Ruseniškajai Biblijai – 500 / tekstų autoriai : Rima Cicėnienė [et al.] ; sudarė Sigita Narbutas ; redaktorė: Daiva Narbutienė. Vilnius : Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2017. 140 p.

¹¹ Кніжная спадчына Францыска Скарыны / Нац. б-ка Беларусі ; [рэдкал.: Р.С. Матульскі (старш.) і інш. ; аўтары ідэі : Р.С. Матульскі, П.У. Калаур ; навук. кансультант Г.Я. Галенчанка ; пер. на англ. мову : Г.М. Каваленка, А.В. Ісаевай ; літ. пер.

прадм. Францыска Скарыны на суч. беларус. і рус. мовы А.У. Бразгунова]. Факс. ўзнаўл. Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2013–2017.

¹² Францыск Скарына: новыя даследаванні : [зб. арт.] / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр. навук. б-ка імя Я. Коласа ; уклад. А. Груша ; рэдкал.: А.І. Груша (старш.) [і інш.]. Мінск : Беларус. навука, 2019. 215 с.

С.Е. Пешко

Проблемы работы с подростками в библиотеке

Рассмотрены проблемные точки, связанные с чтением подростков и работы с ними в условиях библиотеки, выявлены барьеры в отношениях читатель-школьник – библиотекарь, предложены пути их преодоления

S.E. Peshko

Problems of working with teenagers in the library

The problem points of teenagers' reading and work with them in the library conditions are considered; the barriers in the relations reader – schoolboy – librarian are revealed; the ways of their overcoming are offered

Библиотекари, работающие с детьми в школьной библиотеке, знают об определенных закономерностях. Так, в начальных классах родители много времени посвящают детям – помогают, советуют, поддерживают связи с педагогами, библиотекарями. К 10–11-летнему возрасту внимание родителей ослабевает, большинство родителей считает, что дети втянулись и интересуются только успехами детей. У учащихся наблюдается спад интереса к библиотеке, падают показатели посещаемости и читаемости. Г.Е. Кулюпина отмечает, что у подростков в этот период повышается стремление к общению со сверстниками, самостоятельности, независимости. «Взрослый важен и значим для подростка, подросток способен на эмпатию по отношению к взрослому, но протестует против сохранения в практике воспитания «детских» форм контроля, требований послушания, выраженной опеки»¹.

С одной стороны, подростки «рвут» близкие отношения с родителями и учителями, а с другой – отчаянно в них нуждаются. Дети не хотят прежних форм отношений, тогда как взрослые медленно перестраиваются. В этом случае у библиотекаря больше шансов поддержать подростка, направить, дать совет. Однако, проанализировав количество посещений библиотеки за 6 лет (по 3 года в двух разных школах) мы выяснили, что количество посещений учащимися начальной школы в 1,5–3 раза больше количества посещений учащимися средних классов (5–9-е классы), а в 10–11-х классах